

JANINA OLESZAKOWA

WSPOMNIENIE O SEWERYNIE JÓZEFIE KRZEMIENIEWSKIM W STULECIE URODZIN

Zdobywcze współczesnej nauki w każdej jej dziedzinie zawdzięczamy naszym poprzednikom, którzy cały swój wysiłek wkładali w powiększenie wspólnej skarbnicy wiedzy. Ze względu na to, zwłaszcza przy okazji rocznic, wspominamy ich zasługi. Jedną z tych rocznic mija w 1971 roku. Jest nią stulecie urodzin znanego polskiego botanika, mikrobiologa i długoletniego prezesa Polskiego Towarzystwa Botanicznego — prof. dra Seweryna Józefa Krzemieniewskiego.

Urodził się 4 stycznia 1871 roku w Kowiesach, pow. Sokołów, woj. lubelskie jako syn Stanisława. Gimnazjum w Siedlcach ukończył wraz z kolegami Edwardem Strumpfem i Józefem Trzebińskim w 1890 r. Mając, również jak i oni, zainteresowania przyrodnicze rozpoczął studia uniwersyteckie na wydziale lekarskim, przenosząc się następnie na wydział matematyczno-przyrodniczy Uniwersytetu Warszawskiego do Katedry Anatomii i Fizjologii Roślin prof. Bielajewa. Zaangażowany w działalności postępowych i rewolucyjnie nastawionych kółek studenckich, oraz w nielegalnej pracy oświatowej był w 1894 r. aresztowany i osadzony w cytadeli na kilka miesięcy. Po zwolnieniu, a tuż przed powtórnym aresztowaniem, uciekł do Krakowa i podjął w 1895 r. studia w Katedrze prof. dr E. Godlewskiego sen. w Uniwersytecie Jagiellońskim, na wydziale filozoficznym. Podczas studiów, w latach 1899—1900 pełnił obowiązki demonstratora przy Katedrze Fizjologii Roślin, a po ukończeniu ich starał się tam o asystenturę. Nie uzyskawszy jej ze względu na obce pochodzenie (z Królestwa), przyjął zaproponowaną przez prof. M. Raciborskiego asystenturę w Akademii Rolniczej w Dublanach. Równocześnie w 1902 r. uzyskał doktorat za pracę *Wpływ soli mineralnych na przebieg oddychania kielkujących roślin*. W latach 1902—1909 powrócił do Krakowa i pracował jako asystent u prof. E. Godlewskiego sen. W latach 1901—1904 badał z ramienia Komisji Fizjograficznej AU zasoby próchnicy oraz uprawę łąk i pastwisk na Podhalu (w okolicach Liszek, Mnikowa, Makowa, Raby Wyżnej, Kościelisk, Zakopanego i całych prawie Tatr). W ostatnim roku asystentury (1908—9) uzyskał stypendium Akademii Umiejętności dla zapoznania się z badaniami prowadzonymi przez prof. M. W. Beijerincka w Delft w Holandii oraz prof. W. Pfeiffera w Lipsku w Niemczech. Po powrocie wydał pracę *Studia nad Azotobakterem* (1909) i otrzymał za nią nagrodę Kasy im. Mianowskiego. W tym też roku na jej podstawie habilitował się w zakresie fizjologii roślin i botaniki rolniczej. W latach 1909—1914 był profesorem botaniki w Akademii Rolniczej w Dublanach. Po wybuchu wojny wyjechał do Krakowa.

W 1915 r. wstąpił do legionów, lecz już w 1918 r. reklamowany został przez Wydział Krajowy i powrócił do Dublan. Następnie w latach 1919—1941 kierował Katedrą Anatomii i Fizjologii Roślin Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Był rektorem tegoż uniwersytetu w latach 1931/32. Podczas okupacji, w latach 1941—1944, pracował w Instytucie prof. R. Weigla przy wyrobie szczepionek przeciw tyfusowi plamistemu. Po pobycie na wsi, w czerwcu 1944 r. przeniósł się do Warszawy. Przeżył tam powstanie, obóz w Pruszkowie, po czym schorowany zatrzymał się w Krakowie podejmując pracę w Zakładach im. dra O. Bujwida. W Krakowie też zmarł na raka 24 kwietnia 1945 roku.

Pozostawił cenny dorobek naukowy — odznaczający się ścisłością naukową przy dużej oryginalności ujęcia tematów — głównie z dziedzin dotyczących fizjologii roślin, mikrobiologii (zwłaszcza miksobakterii), oraz z praktycznych zagadnień rolnictwa, ochrony przyrody, historii botaniki i popularyzacji wiedzy przyrodniczej. Za opracowanie wraz z żoną oryginalnej metody wyodrębniania bakterii glebowych, z wyjaśnieniem niektórych cech ich budowy i biologii otrzymał naukową nagrodę miasta Lwowa.

Prace swe przeważnie wydawał w „Acta Societatis Botanicorum Poloniae“, których był jednym z redaktorów, oraz we „Wszechświecie“, „Ogrodnictwie“, „Kosmosie“ i „Biuletynie Akademii Umiejętności“.

Pracował przez wiele lat z oddaniem jako popularyzator przyrody i zamiłowany pedagog o wybitnym darze jasnego, zwięzłego i ciekawego wykładania.

Działalność jako członek wielu towarzystw naukowych, będąc od 1931 r. członkiem korespondentem, a następnie od 1938 — czynnym członkiem Akademii Umiejętności. Od r. 1934 działał jako czynny członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W latach 1937 do 1945 był prezesem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Był członkiem zagranicznych towarzystw: Czechosłowackiego Towarzystwa Botanicznego, Towarzystwa Przyrodniczego, czechosłowackiej Akademii Pracy im. Massaryka w Pradze. Odznaczony też został za zasługi położone na polu nauki — Komandorskim krzyżem orderu „Odrodzenia Polski“.

LITERATURA

- Arch. UJ — WF II 122 — Habilitacje, Arch. UJ — WF II 478 — doktoraty. Botanika 1902; Arch. UJ WF — II 322 — Katalog słuchaczy wydz. filozof. w r. 1895/6 poz. 45; Arch. UJ — WF II 323 — Katalog słuchaczy wydz. filozoficznego w r. 1895/96 poz. 48.
- Arch. Cmentarza Rakowieckiego w Krakowie. R. 1945 (kwarta XIV a, wsch. 28).
- Wielka Encyklopedia Powszechna PWN, W-wa 1965, s. 238.
- Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności 1930/31. Kraków 1931, s. XXXIII.
- Hryniewiecki B. *Seweryn Krzemieniewski 1871—1945 wspomnienie pośmiertne*. Acta Soc. Bot. Pol. (1948) vol. XIX: 284—92.
- Acta Soc. Bot. Pol. (1946) vol. XVII, nr 1, s. 1—3, wstęp od redakcji.
- Tygodnik Powszechny z dn. 30. IX. 1945 nr 28. Olszewicz B. *Lista strat kultury polskiej*. *Księga Pamiątkowa Siedlczan 1844—1905*, s. 279 W-wa 1927.
- Szafer W. — *Zarys historii botaniki w Krakowie na tle sześciu wieków Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków 1964 s. 76, 78.